

Faire diagnostiek van intelligentie bij vluchtelingen

Kan de Wechsler Nonverbal Scale of Ability (WNV-NL) een oplossing bieden?

Caroline Dejonghe, Karen Depaepe

Inleiding

Door oorlog en geweld in het land van herkomst vluchten de laatste jaren steeds meer mensen, op zoek naar een betere toekomst, naar België. Onder deze groep vluchtelingen bevinden zich ook veel alleenstaande minderjarigen. In oktober 2016 telde het Agentschap Integratie en Inburgering (2017) in Vlaanderen en Brussel 4.652 kinderen en adolescenten jonger dan 18 jaar, wat overeenkomt met 35,1% van alle personen in het opvangnetwerk in deze regio.

Artikel 28 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (Verenigde Naties, 1989) stelt dat elk kind recht heeft op onderwijs, dus ook vluchtelingen. In België geldt vanaf 6 jaar tot 18 jaar de leerplicht. Minderjarige kinderen en jongeren op de vlucht moeten bijgevolg zestig dagen na een asielaanvraag ingeschreven zijn in een school of thuisonderwijs aanvragen (Onderwijs Vlaanderen, z.d.). Hoewel het recht op onderwijs niet in vraag wordt gesteld, is het opvangen van deze kinderen en jongeren voor veel scholen en leerkrachten een uitdaging. Zeer vaak spreken de kinderen een andere moedertaal, wat de communicatie in de klas en schoolomgeving bemoeilijkt. Medewerkers van Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) krijgen van scholen de vraag om een intelligentietest af te nemen om zo een beter zicht te krijgen op de mogelijkheden van deze kinderen en hun een schoolaanbod op maat aan te kunnen bieden. De vraag is echter hoe dit in de praktijk op een faire manier gerealiseerd kan worden.

Dat veel vluchtelingenkinderen de Nederlandse taal (nog) niet beheersen, vormt een grote uitdaging voor de diagnostiek van intelligentie. Vaak wordt dan ook voor het in kaart brengen van de intelligentie bij allochtonen aangeraden om een beroep te doen op non-verbale intelligentietests. Zo schuift uitgeverij Pearson de Nederlandstalige bewerking van de Wechsler Nonverbal Scale of Ability (WNV-NL; Wechsler & Naglieri, 2008a, 2008b) naar voren als dé intelligentietest die ingezet kan worden bij vluchtelingenkinderen. De WNV-NL zou intelligentie onafhankelijk van taal en cultuur meten (Pearson, 2016). Flanagan, Ortiz,

en Alfonso (2013) stellen echter dat een testafname altijd gepaard gaat met enige vorm van communicatie tussen psychodiagnosticus en cliënt. Een non-verbale test kan de invloed van taal dus wel beperken, maar sluit deze niet helemaal uit. Bovendien impliceert het afnemen van een non-verbale test niet automatisch dat de test cultuurvrij is. Zodra een non-verbale intelligentietest gebruik maakt van foto's of tekeningen, is er een culturele component aanwezig (Flanagan et al., 2013). Ook Van de Vijver, Fontaine, en Schittekatte (2016) stellen dat het gebruik maken van enkel non-verbale tests geen afdoende oplossing is voor problemen bij de diagnostiek van intelligentie bij allochtonen.

Vooraleer hier verder op in te gaan, lichten we eerst de WNV-NL toe en schetsen we het bredere kader van de theorie rond intelligentie en de diagnostiek ervan.

De Wechsler Nonverbal Scale of Ability-NL (WNV-NL)

De WNV-NL is een non-verbale intelligentietest die als doel heeft de cognitieve mogelijkheden of het algemene intelligentieniveau te meten van kinderen en jongeren tussen 4 jaar en 0 maanden en 21 jaar en 11 maanden. De instructies worden gegeven aan de hand van visuele aanwijzingen, zodat het verbale aspect tot een minimum beperkt wordt. De opdrachten zelf zijn uitsluitend non-verbaal, wat als voordeel heeft dat de cliënt niet noodzakelijk over goede receptieve taalvaardigheden moet beschikken. Omdat niet alle subtests geschikt zijn voor alle leeftijden, werden twee versies ontwikkeld: een versie voor de leeftijdscategorie tussen 4 jaar en 0 maanden en 7 jaar en 11 maanden, en een versie voor de categorie tussen 8 jaar en 0 maanden en 21 jaar en 11 maanden. De versies bestaan respectievelijk uit de subtests Matrix Redeneren (vervolledigen van een onvolledige matrix met figuren), Substitutie (combineren van geometrische figuren en symbolen), Figuur Leggen (puzzel leggen) en Herkennen (herkennen van geometrische patronen) enerzijds en Matrix Redeneren, Substitutie, Ruimtelijke Oriëntatie (aantikken van blokken in een bepaalde volgorde, zowel voorwaarts als achterwaarts) en Plaatjes Ordenen (rangschikken van afbeeldingen tot een logisch verhaal) anderzijds. De afname van de vier subtests per leeftijdscategorie levert een Totale Schaalscore op die volgens de auteurs het IQ representeert. De volledige afname van de vier subtests duurt ongeveer 45 minuten (Wechsler & Naglieri, 2008a, 2008b). Pearson (z.d.) stelt aan de psychodiagnosticus gratis folders met informatie over de test ter beschikking en dit in verschillende talen, waaronder Farsi en Arabisch.

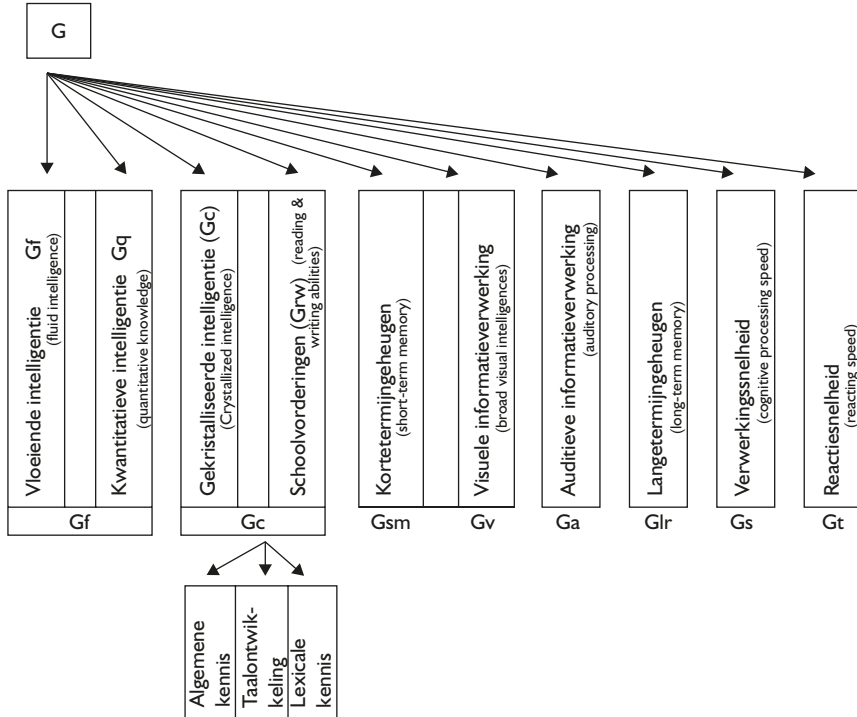
De Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN, z.d.) beoordeelt de WNV-NL als voldoende betrouwbaar wat de totaalscore betreft. De betrouwbaarheid op subtestniveau is onvoldoende. De begripsvaliditeit is goed op het niveau van de totaalscore, maar eveneens onvoldoende wat de subtests betreft. De normen zijn goed en ook de Vlaamse populatie blijkt goed vertegenwoordigd (Magez & Stinissen, 2010). In de normeringssteekproef zijn allochtonen vertegenwoordigd, wat positief is, maar de niet-westerse allochtonen in Nederland zijn oververtegenwoordigd en in Vlaanderen ondervertegenwoordigd (Resing & Bleichrodt, 2015). Voor de kwaliteit van het testmateriaal behaalt de WNV-NL eveneens een goede score (COTAN, z.d.).

Om de beoordeling van fairness transparanter te maken in het beoordelingssysteem, bracht de COTAN in juli 2015 een Fairness Addendum uit. Fairness wordt hierin gedefinieerd als "de toepasbaarheid van psychologische tests bij verschillende groepen, onafhankelijk van

hoe die groepen gedefinieerd zijn” (p. 1). Met behulp van een ‘fairness matrijs’ wordt in kaart gebracht hoe de testontwikkelaar onderzoek naar fairness heeft uitgevoerd. Het zegt dus niets over de fairness van de test zelf, wat te betreuren valt. Voor de WNV-NL is er bij COTAN geen ingevulde matrijs beschikbaar. De psychodiagnosticus kan op basis van de handleiding de matrijs wel zelf invullen.

Intelligentie

De Cattell-Horn-Carroll (CHC)-theorie (Flanagan & Harrison, 2012) is het meest actuele psychometrische intelligentiemodel. Verschueren en Resing (2015) zien dit model als een brug tussen wetenschappelijk intelligentieonderzoek en de praktijk van de psychodiagnostiek. Het gaat om een hiërarchisch opgebouwd model bestaande uit drie niveaus. Op het derdeordeniveau situeert zich ‘G’, de General Factor. Op het tweedeordeniveau worden de brede cognitieve vaardigheidsdomeinen (BCV) geplaatst, namelijk: Vloeiende intelligentie (Gf), Gekristalliseerde intelligentie (Gc), Kortetermijngeheugen (Gsm), Visuele informatieverwerking (Gv), Auditieve informatieverwerking (Ga), Langetermijngeheugen (Glr), Verwerkingssnelheid (Gs) en Reactiesnelheid (Gt). Daaronder, op het eersteordeniveau, situeren zich de ‘nauwe’ cognitieve vaardigheden. Het is op dit niveau dat de subtests van een intelligentietest aansluiting vinden (Magez, 2009). In figuur 1 valt op dat niet elke brede cognitieve vaardigheid even dicht bij ‘G’ staat. Hoe dichter een BCV bij ‘G’ gepositioneerd is, hoe groter de invloed van deze BCV op ‘G’. Figuur 1 toont zo het belang aan van de vaardigheden Gf en Gc.

FIGUUR 1. Schematisch overzicht van het CHC-model.

Magez (2009) geeft aan dat het CHC-model ons in staat stelt om na te gaan welke cognitieve vaardigheden door de gehanteerde intelligentietest in kaart gebracht worden en welke niet. Bovendien wordt er sterk gefocust op de interne structuur van intelligentie. Uitspraken doen over de algemene intelligentie van een persoon is dan ook niet zinvol wanneer men zich beperkt tot een intelligentietest die slechts een of enkele domeinen in kaart brengt. Magez en Stinissen (2010) stellen ook dat een allochtoon die nog niet lang in Vlaanderen verblijft, niet ‘fair’ op een test kan presteren wanneer een voor Vlaanderen ontwikkelde intelligentietest gebruikt wordt die hoofdzakelijk Gc meet. Gc is immers de vaardigheid om zich de kennis aanwezig in een cultuur eigen te maken en effectief toe te passen. Het spreekt voor zich dat dit voor allochtonen niet voor de hand ligt. Volgens Magez en Stinissen (2010) betekent dit echter niet dat een meting van Gc sowieso onbetrouwbaar is. Het is echter aan te raden om de intelligentie ook bij allochtonen zo breed mogelijk te testen, wat betekent dat zeker Gf, Gv en Gsm gemeten worden en indien mogelijk ook Gq en Gc. En hier wringt de schoen bij de WNV-NL.

De WNV-NL binnen de CHC-theorie

Pearson (2016) stelt dat de meerwaarde van de WNV-NL ligt in het feit dat de test multidimensionaal is opgebouwd: de test meet vier verschillende aspecten van intelligentie. Uit tabel 1 blijkt inderdaad dat er met de WNV-NL vier BCV's in kaart gebracht worden, namelijk: Gf, Gv, Gsm en Gs. Hierbij valt echter op te merken dat Gc niet gemeten kan worden met de WNV-NL, terwijl dit BCV wel een hoge lading heeft op de algemene intelligentiefactor. De Netoverstijgende Werkgroep Faire Diagnostiek (z.d.) geeft aan dat de WNV-NL hierdoor intelligentie onvoldoende breed meet. Het is dan ook niet mogelijk om op basis van het resultaat op de WNV-NL uitspraken te doen over de algemene intelligentie – het IQ – van een kind of jongere. Hiertoe zijn er scores op minstens vier BCV's nodig, waaronder Gf en Gc, liefst telkens gemeten met minimaal twee subtests. Aangezien Gc niet getoetst wordt met de WNV-NL, is er aan dit criterium niet voldaan en levert de test zodoende geen IQ op, maar louter een indicatie.

[Tabel 1] Plaats van de subtests van de WNV-NL binnen het CHC-model.

Leeftijd	Gf	Gv	Gsm	Gs
4;0 – 7;11	Matrix Redeneren	Figuur Leggen	Herkennen	Substitutie
8;0 – 21;11	Matrix Redeneren	Plaatjes Ordenen	Ruimtelijke Oriëntatie	Substitutie

Gf = vloeiende intelligentie, Gv = visuele informatieverwerking, Gsm = kortetermijngeheugen, Gs = verwerkingsnelheid.

Hoe zinvol een niet-talige meting van Gf, Gv en Gsm ook is, wat zeker kan met de WNV-NL, het in kaart brengen van Gc blijft relevant, vooral gezien de samenhang met het functioneren op school (Mather & Wendling, 2012). Resing en Bleichrodt (2015) stellen verder dat het niet mogelijk is om ‘cultuurfair’ te meten met de WNV-NL, aangezien uit onderzoek blijkt dat

allochtone leerlingen van niet-westerse herkomst lager scoren dan allochtone leerlingen van westerse afkomst en autochtone leerlingen.

Uitdagingen bij de diagnostiek van intelligentie bij vluchtelingen

Naast het feit dat er aan de hand van de WNV-NL geen uitspraak gedaan kan worden over het algemene IQ van vluchtelingenkinderen, dient men bij het werken met deze kinderen rekening te houden met enkele bijkomende kwetsbaarheden en aandachtspunten. We geven de psychodiagnosticus hieronder enkele overwegingen mee voor de praktijk.

De CLB's in Vlaanderen hanteren voor de diagnostiek van intelligentie bij vluchtelingen en anderstalige nieuwkomers de 'twee jaar'-regel. Deze stelt dat men bij voorkeur geen kinderen en jongeren test die nog geen twee jaar in Vlaanderen verblijven. In de praktijk is het echter niet altijd reëel om deze regel toe te passen. Zo wensen leerkrachten op de hoogte te zijn van de cognitieve beginsituatie van vluchtelingenkinderen, zodat zij hun aanpak in de klas hierop kunnen afstemmen. Het is echter de verantwoordelijkheid van de psychodiagnosticus om in te schatten of een testafname wenselijk is (Magez, Dejonghe, & Van Parijs, 2016). Indien de psychodiagnosticus tot een testafname overgaat, dient hij bij het begin zicht te hebben op de socio-economische status en de migratiegegevens van het kind, en indien van toepassing het gezin (Cré et al., 2008). Door het geweld in conflictgebieden en de soms maandenlange reis naar het gastland hebben vluchtelingenkinderen soms geen of weinig toegang tot onderwijs gehad. Het is dan ook belangrijk in overweging te nemen welke 'rugzak' deze kinderen met zich meedragen.

Jonge vluchtelingen zijn een kwetsbare groep. Fazel en Stein (2002) stellen dat deze kinderen en jongeren blootgesteld worden aan meerdere stressoren. Het grootste deel van de jonge vluchtelingen in België moet hun land noodgedwongen verlaten vanwege oorlog, aanhoudende conflicten en/of ernstige schendingen van de mensenrechten (Vluchtelingenwerk Vlaanderen, 2015). Tijdens hun vlucht verkeren ze vaak in erbarmelijke omstandigheden en zijn ze het slachtoffer van uitbuiting en (seksueel) misbruik. Vluchtelingenfamilies worden door traumatische gebeurtenissen in het land van herkomst ontwricht of raken elkaar kwijt tijdens de vlucht (Dermaut, 2005). Deze verlieservaringen kunnen veel onzekerheid met zich meebrengen doordat vertrouwdheden uit de directe omgeving plots wegvallen (Mooren, Wolters, Kleber, & Van Willigen, geciteerd in Kassenberg, Bongaards, & Wolfgram, 2004). Chronische stresservaringen vormen een ernstig risico voor het psychosociale welzijn van jonge vluchtelingen (De Haene, Loots, & Derluyn, 2014). Verschillende onderzoeken tonen aan dat symptomen van een posttraumatische stressstoornis, angst, depressie en andere emotionele problemen regelmatig voorkomen bij vluchtelingenkinderen en -jongeren (Fazel, Reed, Panter-Brick, & Stein, 2012). Een kind dat zich niet veilig voelt, zal ook minder presteren. Emotionele kwetsbaarheden kunnen de resultaten verkregen op een test kleuren, dus ook het resultaat op de WNV-NL kan hierdoor vertekend worden. Het spreekt voor zich dat een goede basishouding bij de psychodiagnosticus belangrijk is om een vertrouwensrelatie op te bouwen met het kind, de jongere en indien mogelijk de ouders. Ook Borra, Van Dijk, en Verboom (2011) benadrukken het belang van een goede basishouding en voegen hieraan toe dat de psychodiagnosticus voldoende oog moet hebben voor de eigen cultuur en bereid moet zijn open te staan voor andere culturen. Duidelijk communiceren wat het doel van het

psychodiagnostisch onderzoek is, kan eveneens helpen om het vertrouwen te winnen (Cré et al., 2008). Ook de folders die Pearson (z.d.) ter beschikking stelt, kunnen hierbij behulpzaam zijn. Tevens is het van cruciaal belang duidelijk te communiceren over de testresultaten en wat daarmee gebeurt, zeker wanneer dit kan impliceren dat vluchtelingenkinderen doorverwezen worden naar bijvoorbeeld het buitengewoon onderwijs. Met de hoop op een goede toekomst wordt van veel jongeren verwacht dat zij een goede schoolcarrière uitbouwen. Deze verwachtingen zijn in de context van het gastland helaas vaak moeilijker realiseerbaar dan gehoopt (De Haene et al., 2014).

Het is niet enkel belangrijk voldoende informatie te verkrijgen, maar men dient ook goed samen te werken en transparant te communiceren met de directe omgeving van de vluchtelingen (Cré et al., 2008). Goede contacten met hulpverleners en voogden verdienen de nodige aandacht. Alleenstaande buitenlandse minderjarigen blijven, ondanks de afstand, een sterke loyaliteit voelen met hun familie (De Haene et al., 2014). Daarbij is het niet onbelangrijk rekening te houden met het standpunt dat de afwezige ouders zouden kunnen innemen.

Verder blijkt uit onderzoek van Van de Vijver et al. (2016) dat ook de mate van acculturatie een sterke invloed heeft op de prestaties op een intelligentietest. Naarmate allochtone kinderen meer blijven vasthouden aan hun eigen cultuur en zich minder aanpassen aan de cultuur van het land van migratie, wordt het gebruik van Nederlandse en Vlaamse normen problematischer. Indien men de diagnostiek van intelligentie bij allochtonen op een kwaliteitsvolle manier wil uitvoeren, is dus kennis van de mate van integratie van een kind belangrijk. Verder blijkt dat er een verband is tussen de IQ-scores van allochtone jongeren en hun mate van acculturatie (Van de Vijver et al., 2016): jongeren met een hoger IQ richten zich meer op de gastcultuur en minder op de thuiscultuur. Hoewel dit effect het grootst was bij de verbale subtests, deed het zich ook voor bij de performale subtests. Ook hieruit kan afgeleid worden dat het probleem van intelligentiemeting bij allochtone jongeren niet eenvoudig op te lossen valt door het gebruik van non-verbale intelligentietests.

Conclusie

Pearson (2016) beveelt voor het in kaart brengen van de intelligentie van vluchtelingenkinderen de WNV-NL aan. Intelligentie meten van vluchtelingenkinderen is complex en brengt heel wat uitdagingen met zich mee. De meetproblemen zijn echter niet louter op te lossen door het inzetten van niet-verbale testinstrumenten. Intelligentie wordt immers het best zo breed mogelijk in kaart gebracht, ook bij allochtonen, wat betekent dat zeker Gf, Gv en Gsm gemeten moeten worden en indien mogelijk ook Gq en Gc. Aangezien Gc niet gemeten kan worden aan de hand van de WNV-NL, levert deze test geen algemeen IQ op en mist de psychodiagnosticus belangrijke informatie die gelinkt kan worden aan het schools functioneren. Het resultaat op de WNV-NL laat de psychodiagnosticus enkel toe zicht te krijgen op enkele brede cognitieve vaardigheden uit het CHC-model, binnen de actuele context van de gevluchte kinderen en jongeren. Bovendien spelen bij het werken met vluchtelingenkinderen ook emotionele factoren een rol, waardoor een vertekend beeld kan ontstaan van de cognitieve vaardigheden van deze kinderen en jongeren. Het blijft de verantwoordelijkheid van de psychodiagnosticus om het hele psychodiagnostische proces kritisch en doordacht te door-

lopen. We kunnen concluderen dat de WNV-NL veeleer een hulpmiddel is dat handvatten kan aanreiken bij de begeleiding en verdere oriëntering van deze kinderen.

Literatuur

- Agentschap Integratie en Inburgering. (2017). *Profiel personen in opvang in Vlaanderen en Brussel (oktober 2016)*. Geraadpleegd op 20 maart 2017 via http://www.integratie-inburgering.be/sites/default/files/atoms/files/Monitoring_profiel_personen_in_opvang_oktober2016.pdf
- Borra, R., Van Dijk, R., & Verboom, R. (2011). *Cultuur en psychodiagnostiek: professioneel werken met psychodiagnostische instrumenten*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Commissie Testaangelegenheden Nederland. (2015). *Fairness Addendum*. Geraadpleegd via https://www.psynip.nl/wp-content/uploads/2016/10/Fairness-addendum_def.pdf
- Commissie Testaangelegenheden Nederland. (z.d.). *Wechsler Nonverbal Scale of Ability – NL*. Geraadpleegd op 4 april 2017 via <http://www.cotandocumentatie.nl/>
- Cré, J., Magez, W., Willems, L., Olieslagers, K., Van den Bosch, R., Cocquet, E., & Vancouillie, M. (2008). *Toetsstenen faire diagnostiek: kwaliteitsvolle en zorgzame diagnostiek bij kansarmen en allochtonen*. Brussel: VCLB Service.
- De Haene, L., Loots, G., & Derluyn, I. (2014). Vluchtelingenkinderen en -jongeren. In H. Grietens, J. Vanderfaellie, & B. Maes (Red.), *Handboek jeugdhulpverlening. Deel 1: Een orthopedagogisch perspectief op kinderen en jongeren met problemen* (pp. 369-398). Leuven: Acco.
- Dermaut, D. (2005). Gezinnen op de vlucht. In M. Hernaert, & C. Verslyppe (Red.), *Goede praktijkvoorbeelden uit de hulpverlening aan vluchtelingen* (pp. 95-102). Gent: Federatie van Diensten voor Geestelijke Gezondheidszorg vzw.
- Fazel, M., Reed, R., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: Risk and protective factors. *The Lancet*, 379, 266-282. doi:10.1016/S0140-6736(11)60051-2
- Fazel, M., & Stein, A. (2002). The mental health of refugee children. *Archives of Disease in Childhood*, 87, 366-370. <http://dx.doi.org/10.1136/adc.87.5.366>
- Flanagan, D.P., & Harrison, P.L. (Eds.). (2012). *Contemporary intellectual assessment: Theories, tests and issues* (3rd ed.). New York, NY: Guilford Press.
- Flanagan, D.P., Ortiz, S.O., & Alfonso, V.C. (2013). *Essentials of cross-battery assessment* (3rd ed.). Hoboken, NJ: Wiley.
- Kassenberg, A., Bongaards, M., & Wolfgram, P. (2004). *Vluchtelingenkinderen en hun welbevinden: over het nut van speciale lesprogramma's voor het basisonderwijs*. Geraadpleegd op 18 april 2017 via <http://www.migrantenstudies.nl/wp-content/uploads/MS-2004-NR1-P21-35.pdf>
- Magez, W. (2009). De I van IQ: IQ voor 'slimmies'. *Caleidoscoop*, 21(1), 20-24.
- Magez, W., Dejonghe, C., & Van Parijs, K. (2016). *CoVaT-CHC Basisversie: niet-talig onderzoek van cognitieve vaardigheden. Modules Gf-Gv-Gs*. Geraadpleegd via <http://www.thomasmore.be/psychodiagnostisch-centrum/covat-chc-basisversie-0>
- Magez, W., & Stinissen, H. (2010). *Diagnostiek bij allochtonen: schoolpsychologisch onderzoek met psychodiagnostische tests voor intelligentie en cognitieve vaardigheden*. Brussel: VCLB Service.
- Mather, N., & Wendling, B.J. (2012). Linking cognitive abilities to academic interventions for students with specific learning disabilities. In D.P. Flanagan, & P.L. Harrison (Eds.), *Contemporary intellectual assessment: Theories, tests and issues* (3rd ed.; pp.553-581). New York, NY: Guilford Press.

- Netoverstijgende Werkgroep Faire Diagnostiek. (z.d.). *Wechsler Non Verbal: voorzichtigheid geboden bij vluchtelingen*. Brussel: VCLB Service. Geraadpleegd via www.thomasmore.be/sites/www.thomasmore.be/files/.../wnv_informatiepakket.docx
- Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *Leerplicht voor kinderen met een andere nationaliteit*. Geraadpleegd op 20 februari 2017 via <http://onderwijs.vlaanderen.be/nl/leerplicht-voor-kinderen-met-een-andere-nationaliteit>
- Pearson. (2016). *Hoe kan intelligentie onafhankelijk van taal en cultuur worden gemeten*. Geraadpleegd op 12 februari 2017 via https://www.pearsonclinical.be/media/wnv/WNV_voor_%20professionals.pdf
- Pearson. (z.d.). *De intelligentie testen van jonge vluchtelingen*. Geraadpleegd op 20 maart 2017 via <https://www.pearsonclinical.be/wnv-nl-voor-migranten>
- Resing, W.C.M., & Bleichrodt, N. (2015). WNV-NL: non-verbale intelligentiemeting bij kinderen, adolescenten en jong-volwassenen. In W.C.M. Resing (Red.), *Handboek intelligentietheorie en testgebruik* (pp. 225-247). Amsterdam: Pearson Assessment and Information.
- Van de Vijver, F., Fontaine, J., & Schittekatte, M. (2016). Allochtone leerlingen. In K. Verschueren, & H. Koomen (Red.), *Diagnostiek in de leerlingbegeleiding* (pp. 323-338). Antwerpen: Garant.
- Verenigde Naties. (1989). *Verdrag inzake de rechten van het kind*. Geraadpleegd via https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/kinderrechtenverdrag_officiële_nederlandse_vertaling.pdf
- Verschueren, K., & Resing, W.C.M. (2015). Intelligentiediagnostiek volgens het CHC-model: van theorie naar praktijk. In W.C.M. Resing (Red.), *Handboek intelligentietheorie en testgebruik* (pp. 63-84). Amsterdam: Pearson Assessment and Information.
- Vluchtelingenwerk Vlaanderen. (2015). *Het jaar van de solidariteit. Jaarverslag 2015*. Brussel: Auteur.
- Wechsler, D., & Naglieri, J.A. (2008a). *Wechsler Nonverbal Scale of Ability (WNV-NL) – Nederlandstalige bewerking: afname- en scoringshandleiding*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information.
- Wechsler, D., & Naglieri, J.A. (2008b). *Wechsler Nonverbal Scale of Ability (WNV-NL) – Nederlandstalige bewerking: technische handleiding*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information.

Personalia

Caroline Dejonghe is medewerker van het Psychodiagnostisch Centrum (PDC) van Thomas More Antwerpen en lector Toegepaste Psychologie, vakgroep School- en Pedagogische Psychologie, Thomas More Antwerpen.

E-mail: caroline.dejonghe@thomasmore.be

Karen Depaep is lector Toegepaste Psychologie, vakgroep School- en Pedagogische Psychologie, Thomas More Antwerpen.

Verantwoording

Het PDC ontwikkelde samen met Magez (Coördinatieteam Antwerpen voor Psychodiagnostiek) en Van Huynegem (Vrije Centra voor Leerlingenbegeleiding) een cognitieve vaardigheidstest gebaseerd op het CHC-model van intelligentie: de CoVaT-CHC Basisversie (<http://www.thomasmore.be/psychodiagnostisch-centrum/covat-chc-basisversie-o>).